

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

(A KÖZÉPSZINTŰ ÉRETTSÉGI VIZSGÁRA KÉSZÜLŐK SZÁMÁRA A 11-12. ÉVFOLYAMON)

11. ÉVFOLYAM (72 óra)

I. A mozgóképnyelv alapjai, a filmpoétika fogalmai		Órakeret: 26 óra
Témák	Tartalmak	
A képi ábrázolás sajátosságai, a technikai kép jellemzői, a képrögzítés és mozgásábrázolás alapjai	<p>A (mozgó)kép kettős természete: az ábrázolás és a reprodukció.</p> <p>A rögzítés és ábrázolás mozzanatainak elkülönítése és kapcsolatuk értelmezése a mozgóképi szövegek elemzésében.</p> <p>A technikai kép létrehozására szolgáló eszközök (fényképezőgép, videokamera) kezelői szintű használata.</p>	
A mozgóképi történetmesélés előtörténete	<p>A mozgókép előtti mozgásábrázolási, történetalkotási törekvések azonosítása (a barlangrajztól a képregényig).</p>	
A látvány mozgóképi megszervezése (a film formanyelve)	<p>A beállítás és a képkivágat fogalmainak pontos használata; a plánfajták felismerése és alkalmazásuk értelmezése mozgóképi szövegek elemzésében.</p> <p>A kamera térbeli elhelyezésével és optikai beállításával kapcsolatos jelzések, illetve a kameramozgások és a beállítás elemeinek elrendezésével kapcsolatos jellegzetességek felismerése és magyarázata mozgóképi szöveg értelmezésében.</p>	
A montázs	<p>A montázsjelenség felismerése, montázs és gondolkodás, illetve montázs és ábrázolás kapcsolatának (pl. a tér-idő felbontása és újraszervezése) ismerete és alkalmazása adott montázmegoldások leírásában és értelmezésében.</p> <p>A lineáris/narratív, az asszociatív/expresszív, a belső montázs felismerése és a montázshatás értelmezése adott montázmegoldások elemzésében.</p>	
A mozgóképi elbeszélés	<p>A történetnek mint változássorozatnak az értelmezése; a történet időrendi és okozati láncolatának összeállítása adott mozgóképi szöveg értelmezésében.</p> <p>A történet legfőbb alkotóelemeinek (expozíció, lezárás, fordulat és epizód) felismerése, elkülönítése adott mozgóképi szövegek értelmezésében.</p> <p>A történet, a cselekmény és az elbeszélés fogalmainak helyes használata és alkalmazása a mozgóképi szövegek értelmezésében.</p>	
A szerepjáték	<p>A szereplőválasztás változatainak (pl. civil vagy hivatásos) és a szereplő külső megjelenésének mint metakommunikációs jelzésnek a leírása és elemzése adott mozgóképi szöveg értelmezésében.</p> <p>A szereplők dinamikus változó státushelyzetének értékelése, elemzése adott mozgóképi szövegek értelmezésében.</p> <p>A viselkedés szóbeli, vokális és metakommunikációs eszközeinek felismerése és értelmezése.</p>	

II. Mozgóképi szövegértés, értelmezési szintek, mozgóképi szövegalkotás		Órakeret: 14 óra
Témák	Tartalmak	
A médiaszövegek és a mozgóképi alkotások rendszerezése	A médiaszövegek rendszerezése néhány fontosabb szempont szerint (pl. médiumok, a valósághoz való viszony, az alkotói szándék és nézői elvárás, a szöveg keletkezése és stílusa, továbbá televíziós műsортípusok). Ezeknek a kategóriáknak az alkalmazása.	
A valóság ábrázolásához fűződő viszony	A képi ábrázolás és a mágikus gondolkodás kultúrtörténeti kapcsolatának ismerete. A valóságos és a valószerű fogalmának ismerete. A fikciós és dokumentarista ábrázolásmód megjelenési formáinak felismerése és értelmezése.	
Cselekményelemzés	Történet és cselekmény megkülönböztetése; a cselekmény tér-idő folyamatának és okozati rendjének összeállítása.	
A mozgóképi szövegek jelentése	Jelentéstulajdonítás a legfontosabb filmnyelvi kódok (látványszervezés, szerepjáték, montázs, elbeszélés) értelmezésével adott mozgóképi szövegek esetében.	
Mozgóképi szövegalkotás	Egyszerű mozgóképi vagy médiaszövegek szerkesztése, a szövegalkotási ismeretek és képességek bizonyítása (több beállításból álló, értelmes mozgóképi szekvencia vagy rövid terjedelmű alkotás megtervezése és kivitelezése projektmunka keretén belül).	

III. Műfaj és műismeret		Órakeret: 12 óra
Témák	Tartalmak	
A filmkultúra kettőssége	A tömeg- és a magas/artistikus kultúra fogalmának elhatárolása. A műfaji és a szerzői filmalkotások megkülönböztetése és összehasonlítása. Az archetípus fogalmának ismerete, archetípusok felismerése (pl. archetipikus konfliktusok, karakterek) és azok adott formáinak értelmezése.	
Műfaji jellemzők	A tömegfilmek sajátosságainak (sztárkultusz, iparszerűség és gazdasági meghatározottság, nézőszám-maximalizálásra törekvés, szórakoztatás-központúság, műfajiság, fogyasztói minták kiváltása és követése, multiplex-terjesztés) felismerése és bemutatása adott közönségfilmek segítségével, a sztár és az ikon, a fogalma, a rajongói attitűd, a film és a médiasztár közti különbségek. Két tömegfilmes műfaj (pl. burleszk, melodráma, western, thriller, horror, sci-fi) bemutatása az adott műfajt reprezentáló alkotások jellemzésén keresztül a témaválasztásban, a motívumhasználatban és az elbeszélésmódban megfigyelhető hasonlóságok alapján.	

IV. A kommunikáció, a tömegkommunikáció		Órakeret: 8 óra
Témák	Tartalmak	
A kommunikáció általános modellje, a tömegkommunikáció jellemzői, a média funkciói	<p>Az emberi kommunikáció általános formái, közvetlen, közvetett, egyirányú és többirányú közlésfolyamatok, nyelvi és nem nyelvi kommunikációs formák.</p> <p>A tömegkommunikációs (mediatizált) közlésmód alapvető sajátosságai, a feladó és a címzett jellemzői, az üzenet jellege és intézményesített előállítási módja, a médiaeszközök közvetítő szerepe. A média informáló (tájékoztató), ismeretterjesztő, szórakoztató, dokumentáló és rituális funkciójának felismerése az egyes médiaszövegekben.</p>	
A kommunikáció fejlődése	A kommunikációtörténet nagyobb fordulópontjainak áttekintése (a beszéd, a kézírás, a könyvnyomtatás, és a távközlési eszközök felfedezése, az informatika kora napjainkban).	

V. Jellegzetes televíziós műsortípusok		Órakeret: 12 óra
Témák	Tartalmak	
A hír, a hírműsorok	<p>A hír és a vélemény fogalmainak ismerete és elkülönítésük adott médiaszövegben. A hírműsorszerkesztés elemi normáinak ismerete és érvényesülésük kritikus megítélése. A hírügynökség, a „kapuőrök” és „eseménygyártók” szerepe, a faktoid és az infotainment fogalma és felismerése a médiaszövegekben.</p>	
A reklám	<p>A reklám mint alkalmazott művészeti forma értelmezése adott médiaszöveg esetében.</p> <p>A reklámok címzettjének/célcsoportjának meghatározása.</p> <p>A reklámozásban alkalmazott néhány gyakori befolyásolási technika felismerése és értékelése.</p>	
A szappanopera	<p>A szériaelv megjelenési formáinak felismerése és jellemzése. A szappanopera szerkezeti sajátosságainak és a szereplők rendszerének ismerete, a különböző műfaji jellemzők vizsgálata (pl. melodráma, sitcom vagy fantasy esetén).</p>	

12. ÉVFOLYAM (62 óra)

I. Korstílusok, szerzők és művek, egyetemes és magyar filmtörténeti ismeretek		Órakeret: 16 óra
Témák	Tartalmak	
A korstílusok az egyetemes filmművészetben	<p>A téma-, szereplő- és környezetválasztás, a filmnyelvi kifejezőeszközök (látvány, montázs, történetmesélés) használata, a filmtörténeti hagyományokhoz való viszony és a film szerepéről való elképzelések szempontjából megfigyelhető stílári hasonlóságok és különbségek felismerése.</p> <p>A német expresszionizmus, a francia avantgárd, a szovjet-orosz montázsiskola, az olasz neorealizmus, a francia és a cseh új hullám jellemzőinek azonosítása meghatározó alkotók és műveik alapján.</p> <p>A néma- és a hangosfilm kialakulása, a modern film jellemzői.</p>	
A magyar film	<p>A magyar filmművészet egyes korszakainak áttekintése (a második világháború előtt, az ötvenes évektől a rendszerváltozásig, ill. a kortárs magyar film).</p> <p>Egy szabadon választott, a rendszerváltozás előtt készült, rendező munkásságának vázlatos bemutatása (az életmű helye és jelentősége a magyar film történetében).</p> <p>A budapesti iskola és néhány alkotójának és művének jellemzése. Egy szabadon választott, a rendszerváltozás után készült, jelentősebb magyar film részletező ismertetése.</p>	

II. Média a mindennapi életben		Órakeret: 12 óra
Témák	Tartalmak	
A társadalmi nyilvánosság	<p>A polgári nyilvánosság fogalmának ismerete; a modern társadalmi nyilvánosság kialakulását elősegítő fontosabb tényezők szerepének kifejtése (a technikai sokszorosítás, a technikai képrögzítés, képközvetítés, a távközlés).</p> <p>A nyilvános szereplés során követendő és elvárható etikai szempontok ismerete.</p> <p>A média legfontosabb társadalmi szerepeinek (tájékoztatás, „örkutyaszerep”, közösségteremtő szerep, a morális értékred formálása) ismerete. A nyilvános szereplés során követendő és elvárható etikai szempontok alkalmazása (pl. interjúhelyzetben).</p>	
A mediatizált információforrások használata	<p>Az egyes médiumokban használatos szövegtípusok (pl. újsághírek, riportok és tanulmányok, rádióműsorok, filmek, televíziós műsorok, weblapok, CD-ROM-ok, digitális archívumok) mint információs források tudatos, szelektív és célirányos használata, és alkalmazása a projektmunkában.</p>	

A média és az életmód	A médiumok - elsősorban a rádió és a televízió - műsorrendjének, a csatornaimázs kialakításának a befogadók életmódjára, műsorválasztási preferenciáira gyakorolt hatásainak bemutatása.
------------------------------	--

III. A médiaszövegek befogadása és a média közönsége		Órakeret: 15 óra
Témák	Tartalmak	
Intertextualitás, sorozatelv	A sorozatelv fogalma, hatása a szövegek megszerkesztésére és befogadására. A sorozatszerű szerkesztés célja és hatása a befogadóra (pl. szappanoperák, hírek, reklámkampányok esetén).	
A befogadást befolyásoló tényezők	<p>A média napirend-kijelölő szerepének a bizonyítása aktuális médiapéldákkal.</p> <p>A befogadásra a szövegen túl hatást gyakorló tényezők: kulturális kompetencia (a befogadó tudása, tapasztalata és ízlése); a közönség kulturális és társadalmi környezete (gazdasági, szociális, etnikai helyzet, életkor és nemi identitás), a befogadás környezete (pl. újságolvasás, rádiózás, tévénézés, szörfözés a világhálón), illetve ezek hatása az egyes médiaszövegek, szövegtípusok elfogadására vagy elutasítására.</p> <p>A női és a férfi néző, a szerepfelfogások változása a média hatására.</p> <p>A globális, lokális médiumok, a „glokális” jelenségek.</p> <p>A befolyásolás és a manipuláció közti különbség felismerése az adott médiaszövegben.</p>	
Új médiatechnológiák	<p>A mediatisztált közlésmód új jelenségeinek (pl. interaktivitás, multimédia, hálózati kommunikáció, virtuális valóság) jellemzése, a befogadási folyamatra gyakorolt hatásuk bemutatása és értékelése.</p> <p>A tévénezés és a netgeneráció különbségei.</p>	
A tabloid	<p>Bulvár és „mértékadó” médiaszövegek összevetése, a tabloidizáció fogalmának ismerete és felismerése az elektronikus és nyomtatott sajtótermékekben, televíziós műsortípusokban.</p>	

IV. Médiaintézmények		Órakeret: 14 óra
Témák	Tartalmak	
A médiaszöveg mint termék	<p>A tömegkommunikációs folyamatra ható főbb gazdasági tényezők bemutatása, az iparszerű és piacelvű működés értelmezése. (a maximális fogyasztásra készítés elve, a közönség mint vevő és mint áru, a műsoridő mint tulajdon, a választás szabadsága és kényszere a médiapiacra) .</p>	
A médiaipar intézményei	A közszolgálati és kereskedelmi médiaintézmények jellemzése néhány példa alapján.	
A médiaipar ellenőrzése	<p>A médiaipar jogi és etikai szabályozásának alapelvei (pl. önellenőrzés, a válaszadás lehetősége, a magánélet tiszteletben tartása, a</p>	

	közszerelőkkal kapcsolatos szabályok, a hátrányos megkülönböztetés tilalma). A törvények és szabályok betartását ellenőrző hazai intézmények megnevezése, beavatkozásuk (pl. a reklámidő túllépéséért, a fiatalokat károsan érintő műsorokkal kapcsolatos döntések) jellemző példáinak ismertetése az adott időszakból.
A médiaerőszak	Fontosabb érvek és ellenérvek ismerete és alkalmazása, amelyek a média agresszivitást kiváltó hatását kívánják bizonyítani vagy cáfolni. A médiaerőszak hatása a felnőtt társadalomra és a gyermekek személyiségfejlődésére. A médiában megjelenő agresszív tartalom szabályozása.

V. A reprezentáció		Órakeret: 5 óra
Témák	Tartalmak	
Manipuláció, a valóság sztereotip és torzított megjelenítése a médiában	A reprezentáció fogalmának ismerete, a tapasztalati és a médiavalóság eltéréseinek felismerése és bemutatása a nemi szerepek, a kisebbségek és az etnikumok, az eszmék és politikai formációk médiareprezentációjának jellegzetes példáin keresztül, jellemző sztereotípiák bemutatása bizonyos társadalmi csoportok reprezentációjában. Fontosabb érvek és ellenérvek ismerete és alkalmazása, amelyek a média tömegbefolyásolási, közönségmanipulációs hatását kívánják bizonyítani vagy cáfolni.	

A mozgóképkultúra és médiaismeret érettségi vizsga lehetőséget biztosít a különféle mozgóképi szövegek értelmezésében megmutatkozó elemzési-interpretációs és kritikai képesség bizonyítására, alkalmat ad annak megállapítására is, hogy a vizsgázó tisztában van-e a média – különösen az audiovizuális média – társadalmi szerepével és működésmódjával.

A vizsga célja, hogy a jelölt a mozgókép kultúrtörténetének és stílustörténetének, részben a mozgókép formanyelvének ismeretében, illetve adott textus (film, filmrészlet, televíziós műsor-műsor-részlet, digitális szöveg) alapján tudja bizonyítani felkészültségét:

- bemutatja, hogy a stílus és a megjelenítés formája hogyan utal a szerzőre, a tapasztalati valóság és a virtuális valóság kapcsolatára, a gyártási illetve a társadalmi és kulturáliskörülményekre;
- jellemzi valamely tömegfilmes műfajt a témaválasztásban, a motívumhasználatban és az elbeszélésmódban megfigyelhető hasonlóságok alapján, egy-egy arra alkalmas film segítségével;
- ismerteti egy-egy jelentős alkotó életművét a szerző legfontosabb műveinek alapján; megtervez és meg is valósít néhány beállításból álló értelmes mozgóképi szövegrészletet;
- bizonyítja, hogy rendelkezik a tömegkommunikációs eszközök tudatos használatának képességével, tájékozódik a sajtóműfajok, az audiovizuális műsortípusok, a globális monitorkultúra világában;
- jellemzi azokat az érintkezési módokat, ahogyan a médiaintézmények kapcsolatba kerülnek a politikával, a társadalmi és kulturális eseményekkel, a mindennapi élettel;
- ismeri a médiaintézmények működésének gazdasági alapjait valamint a gyártók és a közönség közötti kapcsolatrendszerét;
- önálló ítéletet alkot néhány ismert médiakritikai elmélet által megfogalmazott problematikáról és azok helytállóságáról;

- teljesítményében kifejeződik önálló gondolkodása, problémalátása, lényegkiemelő és rendszerező képessége, kreativitása, mozgóképi kultúrájának egyéni sajátosságai, értékválasztásai.

A mozgókép- és médiaismeret középszintű érettségi vizsgája lehetővé teszi a jelölt mozgókép-nyelvi kultúrájának, filmműveltségének és a média társadalmi szerepét illető tájékozottságának minősítését és értékelését. A vizsgázó teljesítménye mutatja, hogy milyen minőségű és mélységű tudással rendelkezik ezen a téren továbbá azt is, hogy ismereteit milyen módon tudja önálló produktumok létrehozásával (projektmunka), valamint írásban megjeleníteni.

A tanórákon a tanulók teljesítményének értékelésekor a vizsga felépítését célszerű figyelembe venni, mivel a számonkérési formák az érettségire való felkészülést segítik. Az ellenőrzés formája a projektfeladat-készítés, írásbeli számonkérés egyszerű, rövid válaszokat igénylő és kifejtendő esszékérdésekkel, kreatív feladatsorokkal, illetve mozgóképi szövegértés-felméréssel.

Az egyes témakörökben meghatározott óraszámok tartalmazzák a rendszerezésre, ismétlésre, számonkérésre és a középszintű érettségi vizsga típusfeladatainak gyakorlására szánt időkeretet is.

A KÖZÉPSZINTŰ ÉRETTSÉGI VIZSGA FELÉPÍTÉSE

A mozgóképkultúra és médiaismeret érettségi vizsga gyakorlati és írásbeli részből áll. A gyakorlati vizsga önálló munka keretében kidolgozandó két különböző projektfeladat megoldását tartalmazza: médiaszöveg („A”) és esszé („B”) készítését.

Az „A” feladathoz kötelezően mellékelni kell egy maximum 750 szóból álló munkanaplót, vagyis értelmező kommentárt. Ebben röviden ki kell térni a feladatválasztással kapcsolatos vizsgázói motivációkra, a munka tervezése és kivitelezése során felmerült főbb döntési helyzetekre, a feladatmegoldással kapcsolatos személyes élményekre, továbbá a szöveget a vizsgázó önértékelő megjegyzéseivel kell zárni.

Az esszéjellegű feladatok megoldásaként egy maximum 1000-1500 szóból (4-6 oldal) álló szöveget kell elkészíteni. Ha ebben a vizsgázó kritikai, elméleti szöveget interpretál vagy idéz, akkor a tudományos közleményeknél megszokott hivatkozásokat és irodalomjegyzéket is csatolnia kell.